

Kehitysvammaliiton lausunto: Hallituksen esitys tulevan vammaispalvelulain lyhytaikaisen huolenpidon ja päiväaikaisen toiminnan pykäliksi ja niiden perusteluiksi

25.5.2021

14 § Lyhytaikainen huolenpito

Kehitysvammaliitto kiittää mahdollisuudesta tulla kuulluksi vammaispalvelulain valmistelussa.

Lyhytaikaisen huolenpidon palvelu on erittäin tärkeä palvelu vammaisille ihmisille ja heidän läheisilleen.

Jatkossa palvelua saisi diagnoosista riippumatta mikä vahvistaa vammaisten ihmisen ja heidän perheidensä yhdenvertaisuutta.

Lyhytaikaisen huolenpidon palvelut

- parantavat vammaisen henkilön ja hänen perheensä hyvinvointia
- lisäävät perheiden jaksamista
- turvaavat oikeutta asua kotona perheen ja läheisten kanssa
- mahdollistavat vammaisen henkilön perheenjäsenille työn ja perhe-elämän yhteensovittamista joustavalla ja kustannustehokkaalla tavalla
- ennaltaehkäisevät raskaampien palvelujen tarvetta ja käyttöä.

Käytännössä lyhytaikaisen huolenpidon palveluja ei ole ollut tarjolla riittävästi ja ne eivät ole aina vastanneet vammaisen henkilön ja hänen perheensä tarpeita ja toiveita.

Palvelun merkitystä tulisi avata vielä yksityiskohtaisemmin myös vammaisen henkilön näkökulmasta. Lyhytaikaisissa palveluissa ei ole kyse vain huolenpidosta. Ehdotamme, että palvelun nimi muutetaan lyhytaikaiseksi palveluksi huolenpidon sijaan. Lyhytaikaisen palvelun tulisi sisältää erilaisia vaihtoehtoja ja tuen muotoja.

Pykälään tulisi lisätä lyhytaikaisen palvelun sisällön, määrän, keston ja toteutustavan lisäksi palvelun laatu ja perusteluissa määritellä palvelun laatutekijät.

Palvelun laadun lähtökohtana tulee olla joustavuus ja yksilöllisyys. Muina laatutekijöinä tulisi mainita vuorovaikutus- ja kommunikaatio-osaaminen, perhetyön osaaminen, kehitys-, puhevamma- ja autismiosaaminen, henkilö voi tarvita myös vaativia erityispalveluja.

Henkilöllä ja hänen perheellään tulisi olla oikeus vaikuttaa palvelun järjestämis- ja toteuttamistavan valintaan. Edellytyksenä on, että tulevilla hyvinvointialueilla on käytössä useita eri lyhytaikaisen huolenpidon palveluvaihtoehtoja. Käytössä tulee olla aina myös kotiin saatavan huolenpidon palveluvaihtoehtoja.

Perusteluissa tulisi vahvistaa perheen näkökulmaa kokonaisuutena ja ottaa huomioon kaikki perheenjäsenet, myös sisarukset.

Perusteluihin tulee lisätä esimerkkejä eri tavoin toteutusta lyhytaikaisen huolenpidon palvelusta.

Perusteluissa tulisi selventää oikeutta saada lyhytaikaisen huolenpidon palvelua äkillisissä kriisitilanteissa ja erilaisissa poikkeustilanteissa.

Lyhytaikaisen huolenpidon palvelun tulee voida sisältää henkilön tarpeen mukaisesti myös vaativia erityispalveluja.

Lyhytaikaista huolenpitoa vaativana erityispalveluna järjestetään tällä hetkellä pääosin erityishuoltopiirien toimesta. Tämän välttämättömän palvelun saamisessa ei saa tulla katkoksia johtuen sote-uudistuksesta ja muista hallinnollisista uudistuksista.

15 § Päiväaikainen toiminta

Ehdotamme, että pykälän nimi muutetaan Osallisuutta tukevaksi toiminnaksi.

Nyt käsittelyssä olevassa pykälässä säädettäisiin päiväaikaisesta toiminnasta. Kehitysvammalaki on turvannut myös työtoiminnan. Korostamme, että kehitysvammalakia ei voida kumota ennen kuin työtoiminnasta on säädetty joko osana TEOS-lakia tai se liitetään osaksi uutta vammaispalvelulakia.

Päiväaikaista toimintaa tulisi järjestää ensisijaisesti muualla kuin henkilön kotona. Mikäli päiväaikaista toimintaa järjestettäisiin henkilön kotona, ei syynä tähän saa olla koskaan palvelutuotannon motiivit esim. vaivattomuus tai säästöt kuljetuspalveluissa.

Päiväaikaisen toiminnan tulee olla aina osallisuutta tukevaa. Pitäisi olla yhteiskuntaan menemisen, tarttumisen ja tekemisen elementti mukana toiminnassa.

Perusteluihin tulisi lisätä esimerkkejä päiväaikaisen toiminnan uusista vaihtoehdoista ja esimerkkejä, miten päiväaikaista toimintaa voidaan yksilöllisesti räätälöidä henkilön tarpeisiin ja elämäntilanteeseen.

Uusina toimintamuotoina on kehitetty liikkuvaa toimintaa, kurssi- ja työpajamuotoista toimintaa ja kulttuurin ja taiteen hyödyntämistä.

Palveluita tulee uudistaa ajan hengen mukaiseksi, ja hyödyntää tässä myös digitalisaation mahdollisuuksia. Korona-pandemiassa on huomattu, että osalle päiväaikainen toiminta etäohjauksella on ollut hyvä vaihtoehto esim. ryhmämuotoisen päiväaikaisen toiminnan sijaan.

Päiväaikaisen toiminnan pykälässä on kategorinen ikäraja eli se rajaa ulos vanhuuseläkettä saavat henkilöt. Joillekin ikääntyville kehitysvammaisille henkilöille päiväaikainen toiminta voi olla ainoa paikka/palvelu, jossa kohtaa itselleen merkityksellisiä, tuttuja ihmisiä.

Näemme tärkeänä, että pykälään ei aseteta ikärajaa ja palvelua on mahdollista saada lähtien yksilöllisestä tilanteesta ja tarpeista.

Päiväaikaisen toiminnan loppuminen on voinut johtaa ikääntyvälle kehitysvammaiselle henkilölle kodin menettämiseen, jos on asunut sellaisessa paikassa, jossa henkilökuntaa ei ole paikalla päiväsaikaan. Seurauksena on ollut raskaampiin palveluihin siirtyminen ja yksilötasolla elämän mielekkyyden vähentyminen ja toimintakyvyn heikentyminen.

15 § 1 momenttiin ehdotamme seuraavaa muotoilun korjausta:

Toimintarajoitteista johtuvat erityistarpeet voisivat liittyä esimerkiksi sellaisiin vuorovaikutuksen ja kommunikoinnin haasteisiin, jotka edellyttävät kommunikointikumppaneilta erityisiä taitoja tukea heidän vuorovaikutustaan ja tulkita heidän viestejään ja valintojaan. Näin silloin, kun henkilö viestii olemuskielellä, kuten ilmeillä, eleillä, toiminnalla tai kosketuksella ja vuorovaikutuksen onnistuminen

edellyttää erityistä osaamista ja pitkäaikaista kontaktia henkilöön. Tarve palvelulle voi johtua myös siitä, että henkilö tarvitsee erityisosaamista sosiaalisen vuorovaikutuksen tukemisessa.

Lisätietoa lausunnosta:

Marianna Ohtonen

toiminnanjohtaja

marianna.ohtonen(ät)kvl.fi

Susanna Hintsala

Kansalaisuusyksikön johtaja

susanna.hintsala(ät)kvl.fi